

Zeszyty Apteczne

01 / 2024
(01)

 wydawnictwo
farmaceutyczne

➤ wywiad z pacjentem ➤ dobór preparatu ➤ algorytmy postępowania

Zaparcie

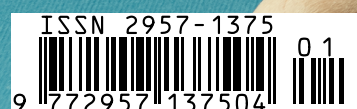
Instrukcje rozpoznania
i różnicowania schorzenia
w aptece otwartej

Przegląd, omówienie i porównanie
leków oraz rekomendacje
postępowania wg EBM

Algorytmy, case studies i ściągę
pomocne w pracy z pacjentem

ISSN 2957-1375

Szanowne Farmaceutki i Szanowni Farmaceuci!

Z przyjemnością prezentujemy kolejne *Zeszyty Apteczne*, które są zbiorem rekomendacji dla farmaceutów na temat postępowania z pacjentem z zaparciem w aptece.

Problem zaparcć dotyczy całej populacji, ale jest szczególnie problematyczny w przypadku dzieci oraz osób starszych, znacząco obniżając jakość ich życia. Jest też utrapieniem dla ich opiekunów. Na rynku dostępnych jest kilkadziesiąt różnych preparatów, wiele z nich stosowane jest niewłaściwie – można wręcz mówić o ich nadużywaniu, albo przeciwnie, rekomendowane preparaty są stosowane zbyt rzadko, zbyt krótko czy zbyt niskich dawkach. Ponadto, pacjenci i ich opiekunowie nie stosują się do zaleceń nefarmakologicznych, które są ważne zarówno dla leczenia, jak i profilaktyki, stąd problem nawraca.

Wydając niniejsze *Zeszyty*, chcemy pomóc pacjentom pomagając farmaceutom w prowadzeniu wywiadu z takim chorym (lub jego opiekunem). Przygotowaliśmy więc rekomendacje postępowania w zakresie zbierania informacji o dotychczasowym leczeniu, stylu życia oraz preferencjach pacjenta. Zaproponowaliśmy aż 8 algorytmów postępowania na różne okazje i etapy konsultacji, a także przykładowe *case studies*, które pozwalają na lepsze przyswojenie i zrozumienie przekazywanych informacji.

W opracowaniu uwzględniono też gotowe ulotki edukacyjne, które można wydrukować pacjentowi (albo podać kod QR do zeskanowania telefonem), a także test wiedzy do samokontroli – lub sprawdzenia wiedzy swojego personelu (co może być szczególnie pomocne kierownikom aptek dbającym o wiedzę zespołu).

Najbardziej istotnym elementem jest oczywiście przegląd dostępnych preparatów. Obejmuje on zestawienia i porównania tabelaryczne, które mają pomóc w doborze najbardziej odpowiedniego produktu.

W kontekście pacjenta pediatrycznego, w dużym stopniu opieraliśmy się na polskich wytycznych, których współautorem jest gastroenterolog prof. dr hab. Piotr Albrecht, i któremu też dziękujemy za konsultację naukową naszego opracowania.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
Dyrektor ds. naukowych 3PG
Kraków, 07.05.2024

Konrad Tuszyński

WSPÓŁPRACA

Zeszyty Apteczne to edukacyjny miesięcznik dotyczący leczenia schorzeń, z którymi farmaceuci spotykają się na co dzień. *Zeszyty Apteczne* docierają co miesiąc do wielu aptek i farmaceutów w całej Polsce. Dystrybucja *Zeszytów Aptecznych* odbywa się zarówno bezpośrednio do farmaceutów jak i do aptek ogólnodostępnych, w tym należących do sieci.

W ramach współpracy oferujemy publikacje:

- całostronicową reklamę graficzną produktu lub brandu w rozdziale *Omówienie substancji i porównanie preparatów* po opisie API,
- reklamy graficznej na tylnej okładce magazynu.

Chcesz docierać z informacjami o produkcie do szerokiego grona pracowników aptek?

Wyślij maila wraz z zapytaniem dotyczącym wybranej formy współpracy na adres: wspolpraca@3pg.pl

Zeszyty Apteczne wydaje Wydawnictwo Farmaceutyczne.

Wydawnictwo Farmaceutyczne należy do 3PG.

Zeszyty Apteczne

Redaktor naukowy:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

Koordinator:

Kinga Starobrat

DTP:

Natalia Janeczko

Promocja i marketing:

Kinga Pietraszewska

Prezes zarządu:

mgr farm. Effiom Uman-Ntuk

Ze względu na stały postęp w naukach medycznych lub odmienne opinie na temat leczenia, jak również możliwość wystąpienia błędu, Wydawca prosi, aby w trakcie podejmowania decyzji terapeutycznej uważnie oceniać informacje zamieszczone w niniejszej publikacji, zwłaszcza dotyczące leków nowych lub rzadko stosowanych. Informacje dotyczące praktycznego stosowania leków odpowiadają poziomowi aktualnej wiedzy medycznej. Za dawkowanie i sposób podawania leków jest odpowiedzialny użytkownik. Prosimy zapoznać się z informacjami producenta przed zastosowaniem lub rekomendacją leku. Nazwy handlowe są prawnie chronione, nawet wówczas, gdy nie zostały specjalnie oznaczone. Dzieło w całości jest chronione prawem autorskim. Żadna z części tej publikacji nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej zgody Wydawcy.

ISSN 2957-1375

nR 01/2024 (01)

Wydawca:

 wydawnictwo
farmaceutyczne

opieka.farm sp. z o.o.

ul. Lipowa 3

30-702 Kraków

Zamówienia hurtowe i detaliczne:

wydawnictwo.farm/zeszytyapteczne

Redaktor naukowy

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

Konsultacja naukowa

prof. dr hab. n. med. Piotr Albrecht

Autorzy

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

mgr farm. Barbara Żoźna

mgr farm. Effiom Uman-Ntuk

mgr farm. Justyna Żarek

mgr farm. Katarzyna Pawłowska

dr n. farm. Iwona Piątkowska-Chmiel

mgr farm. Marta Siarka

Redaktorka prowadząca

mgr farm. Barbara Żoźna

Spis treści

1. Klasyfikacja rekomendacji	5
1.1. Interwencje farmaceuty.....	5
1.2. Określenie siły zaleceń.....	5
1.3. Stopień wiarygodności danych.....	5
2. Skróty i pojęcia	7
3. Rozpoznanie i różnicowanie z perspektywy farmaceuty	9
3.1. Rozpoznanie.....	9
3.2. Objawy alarmowe.....	10
3.3. Postacie choroby.....	11
4. Wywiad farmaceutyczny	13
5. Postępowanie nefarmakologiczne	17
5.1. Zmiany stylu życia.....	17
5.2. Inne zalecenia.....	18
6. Omówienie substancji i porównanie preparatów	19
6.1. Grupy leków stosowane w zaparciu.....	19
6.2. Przegląd preparatów stosowanych w zaparciu.....	21
6.3. Porównanie substancji stosowanych w leczeniu zaparcia.....	49
7. Profilaktyka	53
7.1. Profilaktyka u kobiet w ciąży.....	53
7.2. Profilaktyka u dzieci.....	54
7.3. Profilaktyka zaparcia w trakcie stosowania opioidów.....	54
8. Postępowanie w szczególnych grupach pacjentów	56
8.1. Postępowanie farmakologiczne u kobiet w ciąży.....	56
8.2. Postępowanie farmakologiczne u kobiet karmiących.....	57
8.3. Postępowanie farmakologiczne u dzieci.....	58
9. Recepta farmaceutyczna	61
9.1. Prukalopryd.....	61
9.2. Metylonaltrekson.....	61
9.3. Naldemedyna.....	61
9.4. Nalokson.....	62

10. Preparaty komplementarne	63
10.1. Probiotyki	63
10.2. Maślan sodu	63
10.3. Błonnik pokarmowy	63
11. Algorytm konsultacji pacjenta w aptece	64
11.1. Rozpoznanie i różnicowanie	64
11.2. Wykluczenie objawów alarmowych	65
11.3. Ustalenie dotychczasowego postępowania	65
11.4. Decyzja o potrzebie farmakoterapii	66
11.5. Dobór preparatu	67
11.6. Weryfikacja prawidłowości doboru preparatu	70
11.7. Wydanie preparatu i przekazanie informacji o prawidłowym stosowaniu	71
11.8. Zamknięcie konsultacji	72
12. Case studies	73
12.1. Ciężarna z zaparciem	74
12.2. Dziecko z zaparciem	76
12.3. Pacjentka w podeszłym wieku z zaparciem	78
13. Test sprawdzający wiedzę	80
14. Ściąga z wytycznych	81
15. Ulotki dla pacjentów	87
Zaparcie u dzieci	88
Zaparcie u dorosłych	91
Dieta w zaparciu	94
Indeks	96

bers i in., 2014). Zgodnie z informacjami zawartymi w Tabeli 5., niektóre preparaty mogą być bezpiecznie rekomendowane już od 6. m.ż.

REKOMENDACJA 20.

Makrogle są środkami pierwszego rzutu w leczeniu zaparcia czynnościowego u dzieci. Mogą być rekomendowane od 6. m.ż. (1A).

Tabela 5

Dostępne w Polsce preparaty z makrogolami

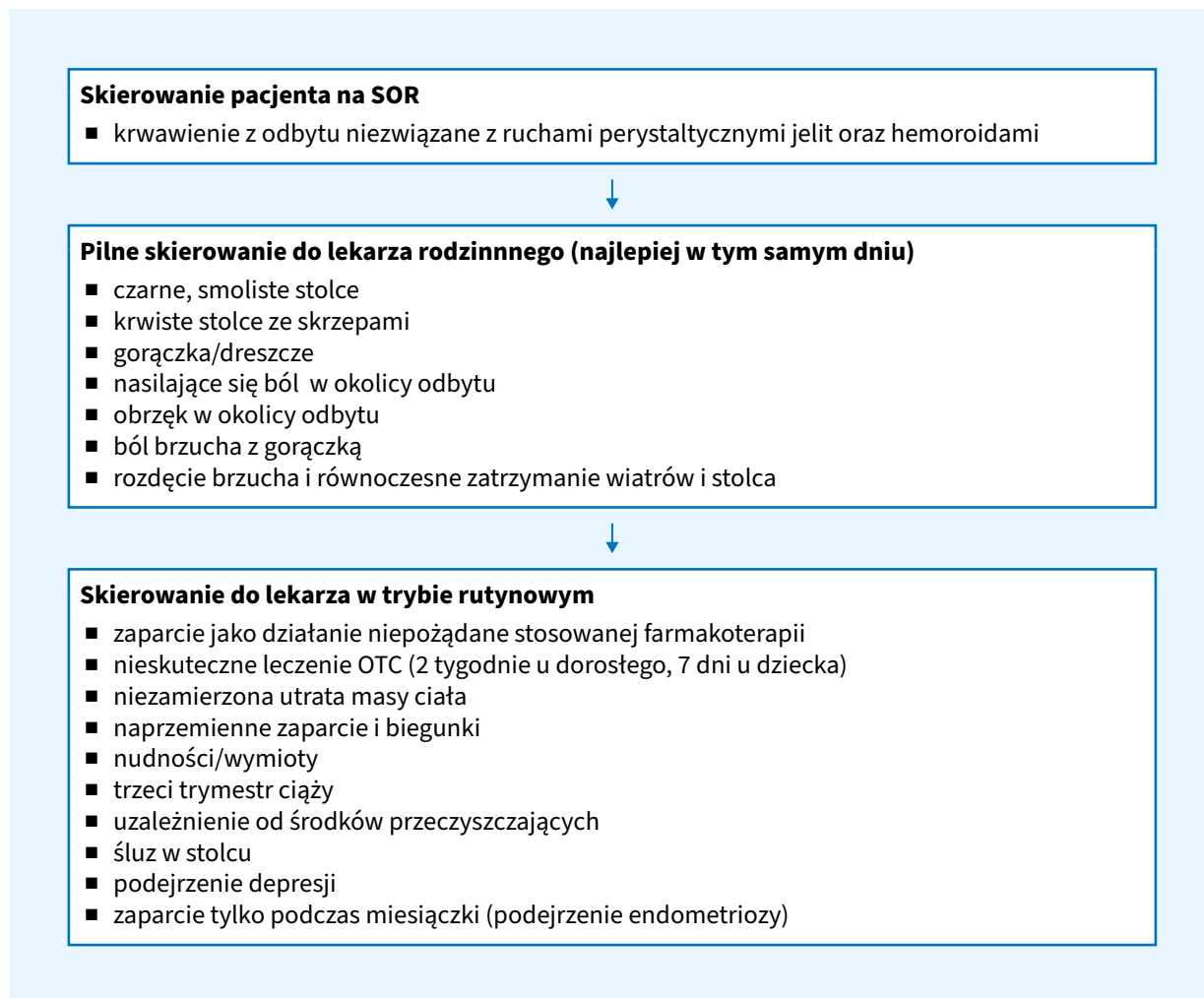
Nazwa handlowa	Status Postać	Skład	Dolna granica wieku	Dawkowanie	Informacje dodatkowe
<i>Forlax</i>	lek OTC, proszek do sporządzania roztworu doustnego	10 g makrogolu 4000	8 lat	1-2 saszetki na dobę	aromat pomarańczowo-grejpfrutowy
<i>Xenna Balance</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	13,125 g makrogolu 3350 i elektrolity	12 lat	1 saszетка do 3 razy dziennie	smak cytrusowy
<i>Xenna Balance Junior</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	5 g makrogolu 3350 i elektrolity	6 miesięcy	1-6 saszetek na dobę	smak pomarańczowy
<i>Dicopeg</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	10 g makrogolu 3350	6 miesięcy	1-3 saszetek na dobę	brak danych
<i>Dicopeg Junior</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	5 g makrogolu 3350	6 miesięcy	1-6 saszetek na dobę	brak danych
<i>MacroBalans</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	6 lub 12 g makrogolu 4000	2 lata	1-3 saszetki na dobę	brak danych
<i>Duphagol</i>	lek OTC, proszek do sporządzania roztworu doustnego	13,125 g makrogolu 3350 i elektrolity	12 lat	1-3 saszetek na dobę	smak cytrynowy
<i>AuroGo</i>	lek OTC, proszek do sporządzania roztworu doustnego	13,125 g makrogolu 3350 i elektrolity	12 lat	1-3 saszetek na dobę	aromat cytrusowy
<i>Dicopeg Junior Free</i>	wyrób medyczny, proszek do sporządzania roztworu doustnego	5 g makrogolu 3350	6 miesięcy	1-6 saszetek na dobę	neutralny smak i zapach
<i>DulcoSoft Junior</i>	wyrób medyczny, roztwór doustny	10 ml zawiera 5 g makrogolu 4000	6 miesięcy	8-40 ml na dobę	neutralny smak i zapach
<i>DulcoSoft</i>	wyrób medyczny, roztwór doustny	10 ml zawiera 5 g makrogolu 4000	6 miesięcy	8-40 ml na dobę	neutralny smak i zapach

Notatki

11.2.

WYKLUCZENIE OBJAWÓW ALARMOWYCH

Przed wdrożeniem leczenia należy wykluczyć u pacjenta występowanie objawów alarmowych. Na •Ryc. 4. przedstawiono objawy alarmowe w przypadku zaparcia, wraz z informacją o trybie skierowania pacjenta do lekarza.

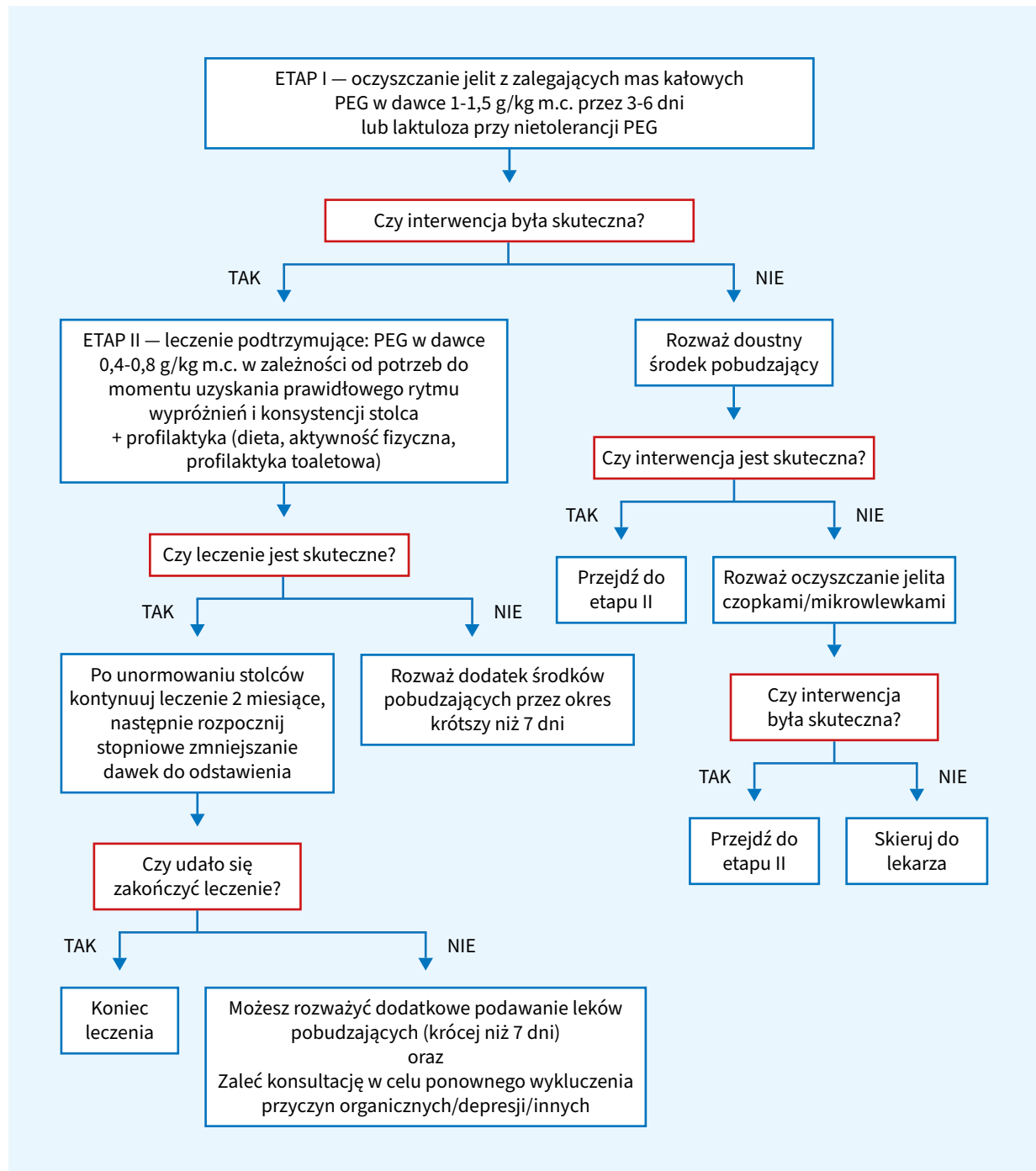

♦ Ryc. 4 Algorytm wykluczenia objawów alarmowych i skierowania pacjenta do lekarza

11.3.

USTALENIE DOTYCHCZASOWEGO POSTĘPOWANIA

Ustalenie dotychczasowego postępowania (stosowane preparaty, działania nefarmakologiczne). Zanim farmaceuta będzie mógł dobrać odpowiednią farmakoterapię, musi ustalić jakie było dotychczasowe postępowanie. W przypadku zaparcia warto zapytać także o dietę oraz aktywność fizyczną co w całości jest przedstawione na •Ryc. 5.

♦ Ryc. 7 Algorytm doboru farmakoterapii u dzieci z zaparciem czynnościowym

12.

Case studies

W celu lepszego zrozumienia wytycznych oraz przedstawionych informacji w publikacji przedstawiamy 3 case studies:

Ciężarna z zaparciem

Po zapoznaniu się z tym przypadkiem:

- wyjaśnisz pacjentce, dlaczego zaparcie u kobiet w ciąży jest częstą przypadłością,
- nauczysz pacjentkę, jaką profilaktykę zaparcia wprowadzić,
- dobierzesz właściwie postępowanie u ciężarnej z zaparciem,
- przekonasz pacjentkę, że w prawidłowo przebiegającej ciąży nie zaleca się ograniczania normalnej aktywności fizycznej,
- dobierzesz odpowiedni lek do suplementacji żelaza.

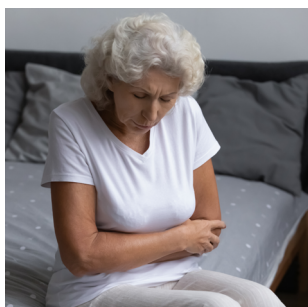
Dziecko z zaparciem

Po zapoznaniu się z tym przypadkiem:

- wymienisz przyczyny kłopotów z wypróżnianiem u dzieci,
- udzielisz praktycznych porad, jak pomóc dziecku cierpiącemu na zaparcie,
- dobierzesz odpowiedni preparat dla dziecka cierpiącego na zaparcie.

Pacjentka w podeszłym wieku z zaparciem

Po zapoznaniu się z tym przypadkiem:

- wymienisz jakie działania niepożądane może mieć pacjent przewlekle stosujący pobudzające środki przeczyszczające,
- dobierzesz właściwy preparat dla osoby starszej cierpiącej na zaparcie,
- przekonasz pacjenta, że wybrana terapia jest bezpieczna dla osoby starszej.

13.

Test sprawdzający wiedzę

Pytanie 1

Do oceny konsystencji stolca pomocniczo może zostać użyty:

- a. Test Schneider
- b. Formularz Fagerströma
- c. Skala Bristolska

Pytanie 2

Zaparcie u dzieci najczęściej ma charakter:

- a. organiczny
- b. czynnościowy idiopatyczny
- c. związany ze zmianami hormonalnymi

Pytanie 3

Do objawów alarmowych w przypadku zaparcia należą:

- a. gorączka, wymioty i nudności
- b. równoczesne zatrzymanie wiatrów i stolca, rozdęcie brzucha
- c. wszystkie odpowiedzi poprawne

Pytanie 4

Dawka makrogoli stosowana u dzieci na początkowym etapie leczenia zaparcia to:

- a. 1-1,5 g/kg m.c.
- b. 0,4-0,8 g/kg m.c.
- c. 10-20 g niezależnie od masy dziecka

Pytanie 5

Laktuloza może być stosowana:

- a. u dzieci od 6. m.ż.
- b. u dzieci od urodzenia
- c. nie może być stosowana u dzieci

Pytanie 6

Bisakodyl można rekomendować:

- a. u dzieci od 3. r.ż.
- b. u kobiet w ciąży, w przypadku konieczności
- c. wszystkie odpowiedzi prawdziwe

Pytanie 7

Pikosiarżan sodu może okazać się nieskuteczny:

- a. u kobiet w ciąży z powodu zmian w gospodarce hormonalnej
- b. u dzieci poniżej 4. r.ż. z powodu niedojrzałości mikrobioty przewodu pokarmowego
- c. u pacjentów geriatrycznych z powodu zwolnionego metabolizmu wątrobowego

Pytanie 8

Udowodniono, że nadużywanie pobudzających środków przeczyszczających może być przyczyną:

- a. zaburzeń gospodarki wodno-elektrolitowej
- b. „rozleniwienia” jelit
- c. wszystkie odpowiedzi poprawne

Pytanie 9

Dokuzan sodu jest środkiem o działaniu:

- a. zmiękczającym masy kałowe
- b. osmotycznym
- c. zwiększającym objętość stolca

Pytanie 10

Preparaty na bazie PEG rozpoczynają swoje działanie po:

- a. 6-12h
- b. 12-24h
- c. 3-6h

ODPOWIEDZI: 1C, 2B, 3C, 4A, 5B, 6C, 7B, 8B, 9A, 10B

Indeks

A

Aboca Melilax, 46, 51
Aboca Melilax Pediatric, 46, 51
Acidolac, 63
 agonista receptorów serotoninowych, 61
Alax, 35, 36, 50
 alona, 35, 50
 amiodaron, 12
 amitryptylina, 12
 anoreksja, 11
 antagonist receptoru opioidowego μ , 61
 antrazwiązki, 20, 35, 36, 42, 50, 84
Ascofer, 74
 aspiryna, 14
 atenolol, 12
Atoris, 78
AuroGo, 26, 56, 59
Avenalax, 29, 30, 50

B

babka jajowata, 19, 21, 22, 49
Bifidobacterium lactis BL-2, 22
Bio-Błonnik, 63
 biperiden, 12
Bisacodyl GSK, 38
Bisacodyl VP, 37, 38, 50
 bisakodyl, 20, 35, 37, 38, 50, 84
 bisoprolol, 12
 bizmut, 12
 blokery kanałów wapniowych, 7
 błonnik, 14, 17, 19, 21, 22,
 53, 54, 63, 75, 81, 85
 – pokarmowy, 63
Błonnik jabłkowy, 63
Błonnik owsiany, 63
Błonnik rozpuszczalny z laktoferyną LF95 Lactinova, 63
Boldaloin, 35, 36, 50
 bromokryptyna, 12
 bulimia, 11
 buprenorfina, 12, 55
Butiner, 63

C

chlorfeniramina, 14
 chlorowodorek naloksonu, 62
 choroba Parkinsona, 11
CitraFleet, 39
Colon C, 21, 22, 49, 56

Colosan Ex, 21, 22, 49, 63
Colosan Ex z probiotykami, 63
 cukrzyca, 11
 cyklofosfamid, 12
Czopki glicerolowe, 50
Czopki glicerolowe Aflofarm, 30
Czopki glicerolowe ENEMA, 30
Czopki glicerolowe Farmina, 29, 30
Czopki glicerolowe PROLAB, 30
 czopki glicerynowe, 29, 47, 76, 83, 85

D

Debutir, 63
 dekstrometorfan, 14
 depresja, 11, 81
Dicoflor, 63
Dicopeg, 24, 26, 49, 59
Dicopeg Junior, 26, 59
Dicopeg Junior free, 59
Dicopeg Junior Free, 26
 difenhydramina, 12, 14
 dihydrokodeina, 55
 diuretyki, 7, 11
 doksepina, 12
 doksylamina, 12
 dokuzan sodu, 20, 43, 50
Dulcobis, 37, 38, 50
DulcoSoft, 24, 26, 49, 59
DulcoSoft Junior, 26, 59
Duphagol, 26, 59
Duphalac, 28, 50, 57
Duphalac Fruit, 27
 dwuwęglan sodu, 47, 51, 85
 dwuwinian potasu, 47, 51, 85
 dystrofia miotoniczna, 11

E

Enema, 31, 32
Enterol, 63
 ESPGHAN, 7, 9, 22, 25, 28,
 36, 37, 39, 44, 59, 63
eVa/q_w, 47, 48, 51, 56, 75
eVa/q_u Bambini, 47, 48, 51
Eziclen, 34

F

fentanyl, 12, 55
Forlax, 24, 26, 49, 56
 fosforany, 20, 31, 50
 furosemid, 12

G

glicerol, 20, 29, 50, 83
 gliceryna, 29
 glikol polietylenowy, 8, 24, 25, 27,
 28, 35, 37, 38, 39, 43, 44, 59, 83
 glikozydy hydroksyantracenowe, 79
 glin, 12

H

haloperidol, 12
 hioscyna, 11, 12
 hipercholesterolemia, 78
 hiperkalcemia, 7
 hydroksyzyna, 12

I

IBS. *Zobacz zespół jelita drażliwego*
 ibuprofen, 12, 14
Intesta, 63
 inulina, 22
Irbutin, 63
Ispagul S, 21, 22, 49, 56

J

jelito grube, 24, 35, 41
Jeliton, 21, 22, 49
 jony metali, 12

K

klomipramina, 12
 klonidyna, 12
 klozapina, 12
 kodeina, 12, 14, 55
 kompleks *Promelaxin*, 20, 46, 51, 85
Komplex Promelaxin, 7
 kora kruszyny, 35, 50
 korzeń rzewienia, 35, 50

L

Lactobacillus, 8
Lactobacillus acidophilus LH5, 22
Lactulose-MIP, 28, 50, 57
Lactulosum Aflofarm, 27, 28
Lactulosum Amara, 27, 28, 57
Lactulosum Hasco, 27, 28, 49, 57
Lactulosum Polfarmex, 28